

George McCloskey

Lisa A. Perkins

Osnove procenjivanja izvršnih funkcija

Izdavač

»NAKLADA SLAP«
Dr. Franje Tuđmana 33, 10450 Jastrebarsko
www.nakladaslap.com

Direktor

Biserka Matešić

Glavni urednik

dr. sc. Krunoslav Matešić

Lektor

Žarko Taraš

Prijevod

prof. dr. sc. Meri Tadinac

Recenzenti

prof. dr. sc. Slavka Galić, Opća županijska bolnica Požega
doc. dr. sc. Krunoslav Matešić, Hrvatsko katoličko sveučilište

George McCloskey

Lisa A. Perkins

Osnove

procenjivanja izvršnih funkcija

NAKLADA SLAP

Naslov izvornika

George McCloskey, Lisa A. Perkins: Essentials of Executive Functions Assessment, John Wiley & Sons, 111 River Street, Hoboken, NJ 07030, (201) 748-6011, 2012.

Copyright © 2013 by John Wiley & Sons, Inc. All rights reserved.

This translation is published under license.

© 2020. Naklada Slap za djelo prevedeno na hrvatski jezik

Sva prava pridržana.

Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati ni prenositi ni u kakvom obliku niti ikakvim sredstvima, elektroničkim ili mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili umnažanjem u bilo kojem informatičkom sustavu za pohranjivanje i korištenje bez prethodne suglasnosti vlasnika prava.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001056566.

ISBN 978-953-191-871-8

Grafičko oblikovanje i tisak NAKLADA SLAP, 2020.

SADRŽAJ

	Predgovor biblioteci <i>Osnove procenjivanja</i>	vii
	Zahvale	ix
Jedan	Višedimenzionalni model izvršnih funkcija	1
Dva	Izvršne funkcije i s njima povezani psihološki konstrukti	45
Tri	Okvir za procjenu izvršnih funkcija	82
Četiri	Procjenjivanje izvršnih funkcija kliničkim intervjuima za procjenu, pregledom dokumentacije i opažanjem ponašanja	107
Pet	Procjenjivanje izvršnih funkcija testovima kognitivnih sposobnosti	131
Šest	Procjenjivanje izvršnih funkcija testovima akademskih vještina	188
Sedam	Procjenjivanje izvršnih funkcija ljestvicama za procjenu ponašanja	248
Osam	Izveštavanje o rezultatima procjene izvršnih funkcija	319
	Literatura	377
	O autorima	387
	Kazalo	389
	O CD-ROM-u	399
Sadržaj CD-ROM-a		
Dodatak A	A.1 Strukturirani intervju o izvršnim funkcijama – Forma za roditelje	
	A.2 Polustrukturirani intervju o izvršnim funkcijama – Forma za roditelje	
	A.3 Strukturirani intervju o izvršnim funkcijama – Forma za nastavnike	

- A.4 Polustrukturirani intervju o izvršnim funkcijama – Forma za nastavnike
- A.5 Strukturirani intervju o izvršnim funkcijama – Forma za dijete
- A.6 Obrazac za opažanje izvršnih funkcija kod učenika (OIFU)
- A.7 Definicije samoregulacijskih izvršnih funkcija s primjerima nastavnikovih poticaja i Obrazac za opažanje izvršnih funkcija u razredu (OIFR)
- A.8 Okvir za sažimanje rezultata intervjuja za kliničku procjenu usmjerenih na snage i slabosti izvršnih funkcija

- Dodatak B**
- B.1 Čestice koje se u različitim verzijama BRIEF-a nalaze u više od jedne ljestvice
 - B.2 Čestice BRIEF-a kategorizirane prema holarhijskom modelu izvršnih funkcija
 - B.3 Čestice ljestvica za procjenu kategorizirane prema holarhijskom modelu izvršnih funkcija
 - B.4 Analiza klastera čestica svih ljestvica BRIEF-a prema holarhijskom modelu izvršnih funkcija
 - B.5 Analiza čestica BRIEF-a prema holarhijskom modelu izvršnih funkcija

- Dodatak C**
- C.1 Opći pregled izvršnih funkcija
 - C.2 Alanovi rezultati u BRIEF-u
 - C.3 Alanovi rezultati u česticama BRIEF-a
 - C.4 Analiza čestica BASC-a-II za Alana, 9 godina i 2 mjeseca

- Dodatak D**
- D.1 Alanovi rezultati testova (studija slučaja iz 8. poglavlja), 9 godina
 - D.2 Izvještaj o provedenoj psihoedukacijskoj procjeni za Lauru, 8 godina
 - D.3 Izvještaj o provedenoj psihoedukacijskoj procjeni za Romana, 15 godina
 - D.4 Izvještaj o provedenoj psihoedukacijskoj procjeni za Brunu, 17 godina

PREDGOVOR BIBLIOTECI OSNOVE PROCJENJIVANJA

U biblioteci *Osnove procjenjivanja* pokušali smo čitateljima ponuditi knjige koje će djelotvornim i pristupačnim stilom iznijeti ključne praktične informacije. U biblioteci su predstavljeni instrumenti iz različitih područja poput kognicije, ličnosti, obrazovanja i neuropsihologije. Iskusnom će kliničaru knjige iz ove biblioteke omogućiti da na sažet, ali temeljit način ovlada korištenjem sve bogatije ponude novih i revidiranih instrumenata te pružiti prikladan način da ostane u dodiru s provjereno korisnim i valjanim mjernim instrumentima. Početnici će u ovoj biblioteci pronaći po važnosti poredane sve informacije i tehnike koje moraju imati u malom prstu da bi mogli započeti sa složenim procesom postavljanja individualnih psiholoških dijagnoza.

Gdje god je to bilo izvedivo, u knjizi su uz sustavne, korak po korak smjernice, korišteni vizualni prečaci kojima se naglašavaju ključne točke. Poglavlja su usredotočena i sažeta. Teme su obrađene tako da omogućuju lagano razumijevanje osnova primjene, bodovanja, tumačenja i kliničke primjene instrumenata. Teorija i istraživanja su kontinuirano utkani u strukturu svake knjige, no uvijek u cilju poboljšanja kliničkih zaključaka, a ne zato da bi odvucli pažnju s njih ili ih nadvladali. Mi smo odavno zagovornici “inteligentnog” testiranja – ideje da je profil rezultata u testovima besmislen ako nije ožvjljen kliničkim opažanjima i pronicavim detektivskim radom stručnih ispitivača. Profile rezultata u testovima treba koristiti da bi doveli do neke razlike u životima djece ili odraslih, jer koja je inače svrha testiranja? Želimo da ova biblioteka pomogne našim čitateljima da postanu bolji inteligentni ispitivači.

Sadržaj ove knjige predstavlja najsuvremeniji pristup procjenjivanju izvršnih funkcija, utemeljen na obuhvatnom teorijskom modelu koji je razvio prvi autor. U svojim nastojanjima da shvati izvršne funkcije i načine na koje ih treba procjenjivati, dr. McCloskey je istražio širok raspon specijalističkih područja da bi osmislio obuhvatni model koji može služiti kao vodič prilikom procjenjivanja. Razvoj ovakve teorije smatran je nužnim jer konstrukti koje se procjenjuje moraju biti jasno definirani da bismo mogli odrediti valjane postupke procjene.

Iako trenutačno dostupne ljestvice za procjenu ponašanja povezanih s izvršnim funkcijama zahvaćaju širok raspon dimenzija izvršnih funkcija, one ne pokrivaju obuhvatni model u potpunosti, a imaju i određenih metodoloških ograničenja.

Razmatrajući trenutačno stanje u procjenjivanju izvršnih funkcija, McCloskey i Perkins su uvelike nadišli postojeću praksu kako bi ponudili obuhvatni okvir za procjenu koji stavlja jednaki naglasak na vrlo različite tehnike za procjenjivanje izvršnih funkcija, uključujući kliničke intervjue s roditeljima, nastavnicima i učenicima; formalne i neformalne pristupe tumačenju individualno primijenjenih standardiziranih mjera; te formalne i neformalne pristupe tumačenju rezultata u ljestvicama za procjenu ponašanja, pregled dokumentacije i opažanja ponašanja. Ova knjiga uvodi niz jedinstvenih metoda i tehnika, poput korištenja analize kaskadne produkcije u standardiziranim mjerama i korištenja implicitnih mjera izvršnih funkcija.

Zbog potrebe za stvaranjem obuhvatne teorije izvršnih funkcija na kojoj se temelji procjenjivanje, prva tri poglavlja knjige posvećena su definiranju izvršnih funkcija, raspravi o tome kako su izvršne funkcije neodvojivo upletene u strukturu brojnih konstrukata psihološke procjene te postavljanju višedimenzionalnog okvira za procjenu izvršnih funkcija. Sljedeća četiri poglavlja prikazuju specifične pristupe procjenjivanju izvršnih funkcija redosljedom kojim ih obično susrećemo u prirodnom toku psihološke procjene. Glavni je naglasak na korištenju BRIEF-a – jedine trenutačno dostupne standardizirane ljestvice procjene specifično namijenjene za prikupljanje procjena ponašanja od same djece, ali i njihovih roditelja i nastavnika. Knjiga sadrži CD-ROM koji daje alate za poboljšanje procjenjivanja i primjere izvještaja o procjeni. Širina i dubina sadržaja ove knjige nudi kliničarima najsuvremenije viđenje procjenjivanja izvršnih funkcija djece i adolescenata te će sigurno poboljšati njihove vještine procjenjivanja i poticati najbolje prakse.

*Alan S. Kaufman i Nadeen L. Kaufman, urednici biblioteke
Yale centar za istraživanje djece, Medicinski fakultet*

ZAHVALE

Želio bih najiskrenije zahvaliti mnogim ljudima koji su pomogli da ova knjiga postane stvarnost, a posebno:

- Dr. Alanu Kaufmanu, koji mi je ponudio da napišem ovu knjigu za biblioteku koju uređuje i koji me ohrabrivao i podržavao ne samo tijekom pripreme ovog rukopisa, već i tijekom cijele moje karijere psihologa. Godine 1979., prije nego što sam upoznao dr. Kaufmana, njegova knjiga *Inteligentno testiranje WISC-om-R¹* pružila mi je prve poglede na načine primjene pojmova iz kognitivne psihologije i neuropsihologije u kliničkoj praksi školske psihologije. Nekoliko godina kasnije dr. Kaufman mi je pružio dobrodošlicu u AGS radnu skupinu, otvorena uma i dijeleći sa mnom mnoge uvide u razvoj testova. I nakon mogeg odlaska iz AGS-a, dr. Kaufman je nastavio dijeliti sa mnom svoje znanje i pružati mi podršku tijekom mnogih desetljeća i na tome sam mu istinski zahvalan.
- Pokojnoj dr. Edith Kaplan, koja mi je pružila brojne mogućnosti da učim iz njezina širokog znanja i uvida o izvršnim funkcijama, da surađujemo u različitim radionicama te da doživim velikodušnost njezina duha i njezino prijateljstvo.
- Dr. Lisi Perkins, koja je ponovno pristala žrtvovati svoje vrijeme i svojom izuzetnom kliničkom stručnošću i pronicavim umom pomogla u pripremi ovog rukopisa.
- dr. Mattu Schureu, dr. Bobu Cozzolino, dr. Bobu DiTomasu i dr. Roe Mennuti za njihovo primjerno vođenje akademske zajednice na PCOM-u i za stvaranje akademskog okruženja koje mi je omogućilo da se bavim ovim projektom uz moje nastavničke i istraživačke dužnosti na sveučilištu.
- Dr. Johnu Wassermanu, koji je tijekom mnogih godina sa mnom dijelio svoje uvide u neuropsihologiju, pregledao i temeljito sa mnom raspravio prvi rukopis ove knjige te mi pružio neprocjenjive povratne informacije i ohrabrenje.
- Kathleen Radetich i Anni Stollar, EdS, studenticama PCOM studija školske psihologije, koje su pomogle u pripremi rezultata BRIEF-a koja je bila ključna za

¹ U Hrvatskoj je objavljen *Wechslerov test inteligencije za djecu*, WISC-IV-HR 2009. godine.

početne analize te daljnji razvoj analize klastera čestica BRIEF-a prikazane u 7. poglavlju.

- Brojnim sudionicima radionica koje sam vodio te doktorskim i diplomskim studentima na PCOM-u. Tijekom mnogih godina mnogo su me naučili i pružili podatke, uvide i izazovna pitanja koja su me potaknula da marljivije radim da bih pronašao odgovore, razjasnio stajališta i poboljšao svoje znanje i vještine.
- Djeci s kojom sam radio tijekom godina i njihovim roditeljima, koji su vjerovali u moju sposobnost da pomognem u poboljšanju obrazovnih iskustava njihove djece i kvalitete života svih članova obitelji.
- Marquiti Flemming, mojoj urednici, Sherry Wasserman, Rose Sullivan i drugim članicama i članovima uredničkog i izdavačkog osoblja u Wileyu, koji su vrlo marljivo radili da bi ova knjiga bila što prije otisnuta nakon što su dugo strpljivo čekali da je dobiju od mene. Ovdje je svakako moguće primijeniti moju omiljenu izreku o tome koliko će dugo trebati da nešto bude gotovo: "Ne zauvijek, ali dulje no što biste željeli".
- I posljednje, ali najvažnije, želio bih zahvaliti mojoj supruzi Laurie i mojim sinovima Michaelu, Nathanu i Matthewu, za njihovo strpljenje, ljubav i podršku tijekom čitavog ovog procesa. Moja supruga Laurie, sposobna i suosjećajna nastavnica s iskustvom poučavanja u nižim i višim razredima osnovne škole te rada s djecom s posebnim potrebama, uvijek je bila spremna pomoći u promišljanju teških pojmova i situacija i učiniti pravu stvar za djecu, roditelje i nastavnike. Moji sinovi, Michael, Nathan i Matthew, godinama su stalan izvor radosti i inspiracije. Oni i njihovi prijatelji koji su provodili vrijeme u našem domu naučili su me mnogo o razvoju mozga i o tome kako djeca koriste, a ponekad ne koriste, izvršne funkcije u svakodnevnom životu.

— GM

Upućujem najiskreniju zahvalnost Andyju Perkinsu za stalnu ljubav, beskrajno strpljenje i nepokolebljivu podršku i dr. Georgeu McCloskeyju za velikodušnost u dijeljenju velikog znanja o korištenju i nekorisćenju izvršnih funkcija u djece, povjerenje u moju stručnost i prijateljstvo.

— LAP